

فصل نامه دانش شناسی

(علوم کتابداری و اطلاع رسانی و فناوری اطلاعات)

دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال

سال یازدهم، شماره ۴۱، تابستان ۱۳۹۷، از صفحه ۱۸ الی ۳۲

بررسی تطبیقی برنامه درسی دوره کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش شناسی ایران و انگلیس، بر اساس مدل ویلسون

یاسمن اثنی عشری^{۱*} | زهرا ابادری^۲ | منصور تاجداران^۳

۱. کارشناس ارشد دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران شمال. y_esnaashari@yahoo.com

۲. دانشیار دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران شمال. abazari391@yahoo.com

۳. استادیار دانشگاه الزهرا. tajdaranmansour@yahoo.com

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۵/۲۰

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۱۱/۱۳

چکیده

هدف: هدف از انجام این پژوهش ارزیابی و بهبود برنامه درسی جدید دوره کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش شناسی در ایران، از طریق مطالعه تطبیقی همین برنامه درسی در کشور انگلیس، بر اساس مدل ویلسون است.

روش پژوهش: پژوهش حاضر از دیدگاه هدف کاربردی و روش پژوهش آن تحلیلی - مقایسه‌ای است. داده‌ها به صورت کتابخانه‌ای جمع آوری شده‌اند. برنامه‌های آموزشی از طریق وبسایت رسمی دانشگاه برای انگلیس و وزارت علوم، تحقیقات و فناوری ایران تهیه شد، که در آن‌ها محتوا و سرفصل دروس، بر اساس مدل ویلسون تحلیل محتوا شده است. سپس یافته‌ها مورد مطالعه تطبیقی با یکدیگر قرار گرفته و نتایج توسط نمودارها و جداول ارائه شده است.

یافته‌ها: میزان آموزش حوزه‌های اساسی مدل ویلسون، یعنی حوزه‌های "افراد"، "محتوای اطلاعاتی"، "نظام‌های اطلاع رسانی" و "سازمان‌ها" در برنامه درسی دوره ارشد علم اطلاعات و دانش شناسی دانشگاه شفیلد انگلیس به ترتیب ۲۵/۳۷٪، ۲۳/۵۶٪، ۲۳/۳۰٪ و ۲۷/۷۷٪ است. میزان آموزش همین حوزه‌ها در برنامه درسی ایران به ترتیب ۲۰/۱۱٪، ۳۹/۲۵٪، ۲۲/۴۸٪ و ۱۸/۱۶٪ است.

نتیجه‌گیری: میزان انطباق برنامه درسی دوره کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش شناسی دانشگاه شفیلد با مدل ویلسون ۹۳/۹٪ است و میزان انطباق همین برنامه درسی در ایران ۷۱/۵٪ است. برای بالا بردن میزان این انطباق در برنامه درسی ایران، نیاز به برقراری توازن بیشتری در آموزش حوزه‌های مختلف مدل ویلسون وجود دارد. در واقع باید حوزه‌های افراد، نظام‌های اطلاع رسانی و سازمان‌ها را تقویت کرد و از تأکید بر حوزه محتوای اطلاعاتی کاست. برای انجام این مهم می‌توان از برنامه درسی انگلیس الگوبرداری و سپس آن را بومی سازی نمود.

کلید واژه‌ها: برنامه درسی، علم اطلاعات و دانش شناسی، کتابداری و اطلاع رسانی، مدل ویلسون.

مقدمه

تفکر انتقادی و خلاق را در دانشجو ایجاد کند. در این صورت است که دانش آموختگان علم اطلاعات و دانش‌شناسی می‌توانند دست به پژوهش‌های خلاقانه زده و گره از مشکلات این حوزه باز کنند (علیمحمدی، ۱۳۹۰). با توجه به پیشرفت تکنولوژی و ارتباطات، و تبدیل شدن جهان به دهکده جهانی و افزایش تعداد مهاجرت‌ها، نیاز به همسان سازی علم فارغ التحصیلان رشته‌ها، من جمله علم اطلاعات و دانش‌شناسی، در کشورهای مختلف بیشتر مورد توجه قرار گرفته است. این امر سبب سهولت در ادامه تحصیل، اشتغال و همکاری بیشتر بین کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع رسانی در کشورهای مختلف شده است (مرتضائی، ۱۳۸۳).

در سال ۱۳۹۱ وزارت علوم، تحقیقات و فناوری ایران، نام رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی را در راستای تجدید ساختار و به روز کردن محتوای آموزشی آن، به علم اطلاعات و دانش‌شناسی تغییر داد. در پی این تغییر عنوان، برنامه درسی و محتوای دروس نیز مورد بازنگری قرار گرفت. از آنجا که همسان سازی محتوای رشته در ایران با دیگر دانشگاه‌های دنیا، به دلایل ذکر شده در بالا، مهم می‌نماید، در پژوهش حاضر به بررسی تطبیقی برنامه درسی دوره کارشناسی ارشد این رشته در ایران و مقایسه تطبیقی آن با برنامه درسی همین رشته در انگلیس که موفقیت‌های شایان ذکری در این رشته دارد، پرداخته می‌شود. تا در صورت نیاز به تکمیل و رفع نقاط ضعف برنامه درسی جدید ایران اقدام شود و به بهبود کیفیت این رشته در کشور بیانجامد. جهت انجام این مقایسه از مدل پیشنهادی پرفسور ویلسون استفاده شد است. در مدل ویلسون، پرفسور ویلسون تحصیلات اطلاع رسانی را منتج از تعامل بین پنج حوزه موسوم به حوزه‌های اساسی بدین شرح می‌داند:

افراد (مؤلفه A): شامل کاربران و ارائه دهندگان اطلاعات، مدیران خدمات و نظام‌های اطلاع رسانی، مدیران سازمان‌ها ارائه کننده اطلاعات و سازمان‌های حاوی خدمات و نظام‌های اطلاع رسانی است؛

محتوای اطلاعات (مؤلفه B): این حوزه بیشتر ناظر بر کارکرد سنتی کتابخانه‌ها و خدمات اطلاع رسانی است و اغلب اوقات

رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی (کتابداری و اطلاع رسانی)^۱ از رشته‌ها و علمی است که بسیار رو به رشد و توسعه است که در دهه‌های پایانی قرن بیستم و اوایل قرن بیست و یکم تحولات چشمگیری را تجربه نموده است. شاید مهمترین دلیل این گسترش روزافزون را به توان، پتانسیل ایجاد شده با پیدایش فناوری‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطی دانست. به نحوی که ارتباط تنگاتنگ این رشته با حوزه فناوری‌ها جنبه‌های خاصی به آن داده است (باکلند^۲، ۲۰۱۱). علم اطلاعات و دانش‌شناسی بستری چند رشته‌ای و میان رشته‌ای دارد که به طور پیوسته از حوزه‌های دیگر دانش بشری تأثیر می‌پذیرد. ویژگی دیگر این رشته، گستردگی حوزه‌های مورد مطالعه آن است (کیانی‌خوزستانی، ۱۳۷۶). از آنجا که حجم انتشارات در قرون اخیر افزایش یافته و انجام پژوهش‌های متعدد و گسترده در رشته‌های دانشگاهی و علوم بشری، موجب به وجود آمدن حوزه‌های خاص و فرعی مختلف در دانش شده است، لذا محتوا و حوزه کاری رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی نیز تحت تأثیر قرار گرفته است (بهمن‌آبادی، ۱۳۸۱). مفاهیمی در کتابداری از گذشته وجود داشته که امروز نیز ممکن است با همان اصطلاحات به کار روند، اما دامنه، معنا و چگونگی انجام آن‌ها تغییر کرده است. این تغییرات مرهون دو جریان است، یکی پیشرفت علم و دانش در حوزه‌های تخصصی مختلف و دیگری حضور جدی فناوری نوین اطلاعاتی و ارتباطی. در مجموع چشم انداز کتابداری امروز گسترده‌تر از گذشته است و علاوه بر وظایف معمول و شناخته شده پیشین، جامعه علمی وظایف دیگری را برای این رشته تعریف کرده است (رادفر، ۱۳۹۲). لذا تجدید ساختار علم اطلاعات و دانش‌شناسی باید بر اساس نظریه‌های نوین آموزش صورت گیرد و در آن، برنامه‌های آموزشی، محتوای درس‌ها و شیوه‌های تدریس به گونه‌ای باشد که مهارت

^۱ عنوان رشته کتابداری و اطلاع رسانی در تاریخ ۲۳ مهرماه ۹۱ از سوی شورای عالی برنامه ریزی آموزش عالی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری به "علم اطلاعات و دانش‌شناسی" تغییر یافته است.

^۲ Buckland

رفع مهمترین مشکل برنامه درسی این رشته یعنی ایجاد توازن بین مباحث علمی و نظری با قابلیت‌های علمی و مهارت آموزی های حرفه‌ایست. بر اساس نتایج تحقیق، بر اساس مدل ویلسون برنامه درسی ایران از غنای مناسبی برخوردار نبوده و تمام حوزه‌ها را پوشش نمی‌دهد، و جهت‌گیری غالب به سمت برنامه درسی حوزه محتوای اطلاعات می‌باشد. علیمحمدی (۱۳۹۰) در پژوهشی تحت عنوان "برنامه درسی دکترای کتابداری و اطلاع رسانی: مطالعه تطبیقی ایران و آمریکای شمالی" به بررسی تطبیقی برنامه درسی این رشته در دوره دکتری در کشور ایران و دانشگاه‌های آمریکای شمالی پرداخته است. این پژوهش نشان می‌دهد که تفاوت چندانی میان برنامه‌های درسی دکترای کتابداری و اطلاع رسانی در ایران و آمریکای شمالی وجود ندارد. گُرد (۱۳۹۲) پایان نامه کارشناسی ارشد خود را در دانشگاه علوم پزشکی ایران تحت عنوان "گرایش‌های موضوعی در برنامه درسی تخصصی مختلف رشته علم اطلاعات و دانش شناسی بر اساس مدل برنامه ویلسون" با هدف بررسی گرایشهای موضوعی در برنامه درسی تخصصی مقاطع مختلف تحصیلی رشته علم اطلاعات و دانش شناسی بر اساس مدل برنامه درسی ویلسون انجام داده است. نتایج این پژوهش نشان داد برنامه‌های درسی این رشته در مقاطع کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکترا از نظر گرایش‌های موضوعی بر اساس مدل برنامه درسی ویلسون یکسان نیست. همچنین یافته‌ها نشان داد بین واحدهای درسی این رشته در مقطع کارشناسی ارشد از نظر تطابق با مدل ویلسون تفاوت معناداری نبوده است. جازنیک (۲۰۰۵) در مقاله‌ای تحت عنوان "مطالعه تطبیقی برنامه آموزشی متقاضیان کتابداری و اطلاع رسانی در کشورهای اتحادیه اروپا" به تحلیل پیشرفت در برنامه درسی کتابداری و اطلاع رسانی در کشورهای اتحادیه اروپا، بر اساس مدل ویلسون پرداخت. نتایج نشان داد تاریخ آموزش کتابداری سنتی مانع بزرگی برای روزآمد کردن برنامه درسی با استانداردهای سیاسی و حرفه‌ای جدید نبوده است. توسط انطباق با مدل ویلسون نقاط ضعف و قوت برنامه درسی مشخص شد. که می‌تواند به عنوان ابزاری مفید و عملی برای

منابع اطلاعاتی مورد نظر است؛
 نظاهای اطلاع‌رسانی (مؤلفه C): این مبحث شامل علوم رایانه، فناوری‌های ارتباطات و اطلاعات برای سازماندهی محتوای اطلاعات است؛

سازمان‌ها (مؤلفه D): سازمان‌ها در سه گروه جای دارند سازمان‌های تولید کننده اطلاعات، نگهدارنده و ارائه‌کننده اطلاعات و سازمان‌های پشتیبانی.

سیاست، برنامه ریزی و راهبرد: شامل موضوعات مرتبط با سیاست گذاری، طراحی و راهبردهای توسعه سازمانی رشته برای تقویت حوزه‌های چهارگانه فوق است (ویلسون، ۲۰۰۱). از آنجا که حوزه پنجم عضو لاینفک هر چهار حوزه قبل است، و در واقع در دل هر چهار حوزه، حوزه پنجم نیز وجود دارد و به طور مستقل مطرح نمی‌شود، می‌توان در محاسبات از آن چشم پوشی کرد و چهار حوزه افراد، محتوای اطلاعاتی، نظام‌های اطلاع رسانی و سازمانها را به عنوان حوزه‌های اساسی مورد بررسی و مطالعه قرار داد (جازنیک^۱، ۲۰۰۵).

از پژوهش‌های داخلی و خارجی که در این زمینه در سالهای گذشته انجام شده است، می‌توان چنین نام برد: مرتضایی (۱۳۸۰) در پژوهشی با عنوان "تحصیلات تکمیلی علوم کتابداری و اطلاع رسانی در انگلستان، آمریکا، هند و ایران: بررسی تطبیقی" به مقایسه برنامه آموزشی این کشورها با یکدیگر پرداخته و چشم اندازی از وضعیت کلی و نقاط ضعف هر یک ارائه می‌کند و موارد تشابه و تفاوت را نشان می‌دهد. وی نتیجه گیری می‌کند تفاوت زیادی بین آموزش کتابداری و اطلاع رسانی بین کشورهای توسعه یافته (آمریکا و انگلیس) با کشورهای در حال توسعه (ایران و هند) وجود دارد. برای اینکه کشورهای در حال توسعه به آن سطح از آموزش برسند باید آموزش این رشته از بنیاد متحول شود. میرزایی (۱۳۸۳) پایان نامه کارشناسی ارشد خود را در دانشگاه علوم پزشکی ایران تحت عنوان "بررسی برنامه درسی رشته کتابداری و اطلاع رسانی مقطع کارشناسی ارشد ایران و چند کشور منتخب، براساس مدل ویلسون" با هدف

¹ Juznic

۲. برنامه درسی دوره کارشناسی ارشد رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی ایران چه میزان با مدل ویلسون مطابقت دارد؟
۳. تفاوت‌ها و شباهت‌های برنامه درسی دوره کارشناسی ارشد رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی در ایران با انگلیس، بر اساس مدل ویلسون چیست؟

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نوع کاربردی است و گردآوری داده‌ها بر اساس روش کتابخانه‌ای صورت گرفته است. روش انجام پژوهش تحلیلی - مقایسه‌ای^۴ است. در واقع این پژوهش در دو مرحله انجام شده است. در مرحله اول سرفصل ۳۰۲ درس در ۱۷ گرایش مقطع کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی در برنامه‌های آموزشی مورد مطالعه، بر اساس حوزه‌های اصلی مدل ویلسون تحلیل محتوای کمی شده است. و در مرحله دوم، یافته‌های این تحلیل محتوای کمی در کشورهای انگلیس و ایران مورد مقایسه قرار گرفته‌اند.

پس از دریافت برنامه‌های درسی مورد مطالعه، برای هر گرایش جدولی تهیه شد شامل عناوین دروس، نوع دروس (اجباری یا اختیاری)، تعداد واحدها، محتوا و سرفصل دروس، ستون کدگذاری ویلسون. که در مجموع این جداول شامل ۳۰۲ عنوان درس بودند. توسط تحلیل محتوای سرفصل دروس، پوشش موضوعی هر یک از حوزه‌های مدل ویلسون تعیین گردید. در واقع با توجه به میزان تدریس حوزه‌های مختلف ویلسون در سرفصل دروس و محتوای هر درس به آن‌ها نمره داده شد و میزان درصد آن محاسبه شد. مقادیر کمی میزان آموزش این حوزه‌ها و نسبت دروس اختیاری و اجباری در هر گرایش محاسبه شد. سپس میانگین آن برای رشته در دانشگاه مورد مطالعه محاسبه گردید. سپس میزان انطباق آن با مدل ویلسون و میزان درصد خطای نسبی نسبت به مدل ایده‌آل ویلسون نیز برای برنامه درسی هر دانشگاه برآورد شد. که هر چه این میزان انطباق بالاتر باشد نشان‌دهنده نزدیکتر بودن آن برنامه درسی به مدل آرمانی ویلسون و در واقع برقراری تعادل بیشتر در آموزش حوزه‌های

بهبود برنامه‌های درسی استفاده شود. برونستین^۱ (۲۰۰۷) در پژوهشی تحت عنوان "جهت‌گیری‌های جاری در برنامه‌های درسی کتابداری و اطلاع‌رسانی دنیا: جستجوی رویکرد کاربر محور" به بررسی جهت‌گیری‌های جاری کاربر محور در علم کتابداری و اطلاع‌رسانی که در نتیجه اینترنت، پرداخت. یافته‌ها نشان داد برنامه درسی کتابداری و اطلاع‌رسانی رویکرد کاربر محور دارد ولی هنوز در حوزه تقویت مهارت‌های عملی دانشجویان نیاز بهبود دارد. استاوا^۲ (۲۰۱۱) در مقاله‌ای تحت عنوان "ایجاد زنجیره برنامه درسی یکپارچه در آموزش کتابداری" به بررسی تلاش‌های انجام شده جهت طراحی و اجرای زنجیره برنامه درسی یکپارچه در دانشکده کتابداری دانشگاه بروکین^۳ پرداخته است. عناصر کتابداری و اطلاع‌رسانی برای دوره‌های دانشگاهی را با بازنگری طرح و اجرای پیشین، طراحی کرد. در این مقاله اطلاعات ارزشمندی جهت طراحی، اجرا و ادامه عناصر آموزش کتابداری ارائه شد. با مرور پژوهش‌های پیشین خارج از ایران مشاهده شد، هر یک از آنها با رویکردی خاص به بخش‌هایی از نواقص موجود در برنامه درسی این رشته تأکید بیشتری کرده‌اند و در جوامع آماری آن‌ها دانشگاه‌های ایران در نظر گرفته نشده‌اند. همچنین دو پژوهش داخلی ذکر شده در بالا، که به صورت جامع این پژوهش را انجام داده‌اند و به طور خاص برنامه درسی ایران را مد نظر قرار داده‌اند، مربوط به سال‌های ۱۳۸۰ و ۱۳۸۳ می‌باشد. هم‌اکنون پس از گذشت بیش از یک دهه، تغییراتی در محتوا و برنامه‌های درسی ایجاد شده، این مساله ارزیابی به روز برنامه‌های درسی را ضروری می‌کند. به ویژه برنامه درسی ایران که در سال ۱۳۹۱ تغییرات اساسی در آن صورت گرفت و این ارزیابی هنوز برای آن انجام نشده است.

این پژوهش در صدد پاسخگویی به سؤال‌های زیر است:

۱. برنامه درسی دوره کارشناسی ارشد رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی انگلیس چه میزان با مدل ویلسون مطابقت دارد؟

¹ Jenny Bronstein

² Brook Stowe

³ Brooklyn

⁴ Comparative-Analytical Approach

کدهای مربوطه به دروس مختلف، برای کمی کردن این کدها و تبدیل آنها به اعداد و ارقام، برای هر واحد درسی ۱۲ امتیاز در نظر گرفته شد و به تناسب تعداد کدهای تخصیص داده شده به هر درس، امتیاز نهایی و میزان آموزش هر کد یا همان حوزه اصلی مدل ویلسون، محاسبه شده است. در جدول ۱ حوزه‌های اصلی و فرعی مدل ویلسون آمده است.

اصلی موضوعی ویلسون در برنامه درسی مورد مطالعه است. و هر چه درصد خطای نسبی بیشتر باشد، نشان از عدم تعادل در آموزش حوزه‌های اصلی مدل ویلسون است.

جهت تطبیق برنامه‌های درسی با مدل ویلسون، سرفصل دروس در حال آموزش در مقطع کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی در دانشگاه‌های منتخب در این پژوهش، به طور جداگانه تحلیل محتوا شده‌اند. پس از تحلیل محتوا و اختصاص

جدول ۱. حوزه‌های اصلی و فرعی مدل ویلسون

| کد | مؤلفه |
|------|--|
| A | افراد |
| B | محتوای اطلاعات |
| C | نظام‌های اطلاع رسانی |
| D | سازمان‌ها |
| AB | کاربرد اطلاعات، مطالعه و آموزش |
| AC | رفتارهای اطلاع‌یابی، شیوه‌های جستجوی اطلاعات، تأثیر نظام‌های اطلاع رسانی بر افراد |
| BC | نظام‌های ذخیره، سازماندهی و بازیابی اطلاعات، اینترنت، نشر الکترونیک، و کتابخانه‌های رقمی |
| CD | نظام‌های اطلاع رسانی در سازمانها |
| AD | مدیریت منابع انسانی |
| BD | سازمان‌های مدیریت و پشتیبانی از اطلاعات |
| ABC | جستجوی اطلاعات، فنون مرجع و اشاعه خدمات به کاربران |
| ABD | مدیران محتوای اطلاعات در سازمانها |
| ACD | مدیران نظام‌های اطلاع رسانی در سازمانها |
| BCD | نظام‌های محتوای اطلاعات در سازمانها |
| ABCD | رفتارهای اطلاع‌یابی در نظام‌های اطلاع رسانی سازمانها |

در پژوهش حاضر رویکرد مقایسه برنامه درسی ایران با برنامه درسی برترین دانشگاه انگلیس در سال ۲۰۱۵ (بر اساس راهنمای کامل دانشگاه‌ها)^۲ یعنی دانشگاه شفیلد^۳ در نظر گرفته شده که دانشکده تحصیلات تکمیلی اطلاع رسانی آن از سال ۱۹۶۳ تأسیس شده است. از آنجا که هدف از پژوهش حاضر ارزیابی و بهبود برنامه درسی رشته مذکور در ایران است، زمانی که این مطالعه تطبیقی با برنامه‌های آموزشی دانشگاه رتبه اول انگلیس

جامعه آماری این پژوهش برنامه‌های درسی گرایش‌های مختلف مقطع کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی در کشورهای انگلیس و ایران است. در ایران چون برنامه درسی توسط وزارت علوم، تحقیقات و فناوری^۱ تدوین می‌شود، برنامه درسی واحدی در همه دانشگاه‌ها اجرا می‌شود. در انگلیس ۴۲ دانشگاه این رشته را در مقطع ارشد تدریس می‌کنند که هر کدام برنامه‌های درسی مستقل دارند.

² <http://www.thecompleteuniversityguide.co.uk>

³ Sheffield University

¹ <http://www.msrt.ir>

یافته‌ها

دوره کارشناسی ارشد رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی در برنامه آموزشی ایران هشت گرایش و در دانشگاه شفیلد انگلیس نه گرایش دارند. این گرایشها در جدول ۲ مشاهده می‌شود.

انجام می‌شود، دیگر نتایج حاصل از مقایسه با برنامه‌های درسی دانشگاه‌های رتبه‌های پایین‌تر، اطلاعات کاربردی و مفیدی ارائه نخواهد کرد.

جدول ۲. گرایش‌های علم اطلاعات و دانش‌شناسی در برنامه آموزشی ایران و دانشگاه شفیلد

| | |
|-------------------------------------|------------------------------|
| دانشگاه شفیلد | ایران |
| علم داده | مدیریت اطلاعات |
| مدیریت کتابخانه دیجیتالی | مدیریت کتابخانه‌های دیجیتالی |
| مدیریت اطلاعات | مدیریت کتابخانه‌های دانشگاهی |
| سیستم‌های اطلاعاتی | مطالعات کتابخانه‌های عمومی |
| مدیریت سیستم‌های اطلاعاتی | کتابخانه‌های آموزشی |
| کتابداری | مطالعات آرشیوی |
| مدیریت خدمات کتابداری و اطلاع‌رسانی | علم سنجی |
| مدیریت اطلاعات چندزبانه | پزشکی |
| داده‌پردازی پزشکی | |

همان گونه که در جدول بالا ملاحظه می‌شود بعضی از گرایش‌ها مانند مدیریت اطلاعات، مدیریت کتابخانه‌های دیجیتالی و پزشکی در برنامه آموزشی ایران و دانشگاه شفیلد مشترک هستند و بقیه گرایش‌ها متفاوت.

الف. برنامه درسی دانشگاه شفیلد^۱

- پرسش اول: برنامه درسی دوره کارشناسی ارشد رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی انگلیس چه میزان با مدل ویلسون مطابقت دارد؟

دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد رشته کتابداری در دانشگاه شفیلد مؤظفند ۱۸۰ واحد درسی بگذرانند، که بخشی از آن اجباری و بخش دیگر اختیاری است. در جدول ۳ میزان آموزش حوزه‌های اساسی مدل ویلسون در گرایش‌های مختلف علم اطلاعات و دانش‌شناسی در دانشگاه شفیلد آمده است.

بیشترین میزان آموزش حوزه افراد (مؤلفه A) در برنامه درسی گرایش مدیریت کتابداری و خدمات اطلاع‌رسانی

و کمترین میزان آموزش آن در گرایش علوم داده و کمترین میزان آموزش آن در گرایش مدیریت سیستم‌های اطلاعاتی گنجانده شده است. که این میزان‌ها به ترتیب ۳۶.۵۳٪ و ۱۴.۲۴٪ است. بیشترین میزان آموزش حوزه نظام‌های اطلاع‌رسانی (مؤلفه C) در برنامه درسی گرایش مدیریت کتابداری و خدمات اطلاع‌رسانی گنجانده شده است. که این میزان‌ها به ترتیب ۳۴.۹۵٪ و ۱۲.۵۰٪ است. بیشترین میزان آموزش حوزه سازمان‌ها (مؤلفه D) در برنامه درسی گرایش مدیریت سیستم‌های اطلاعاتی و کمترین میزان آموزش آن در گرایش مدیریت اطلاع‌رسانی چندزبانه گنجانده شده است. که این میزان‌ها به ترتیب ۳۷.۱۵٪ و ۱۸.۹۶٪ است. در نمودار ۱ می‌توان نسبت آموزش حوزه‌های اساسی مدل ویلسون در گرایش‌های مختلف علم اطلاعات و دانش‌شناسی در دانشگاه شفیلد را مشاهده کرد.

همان گونه که در جدول بالا ملاحظه می‌شود بعضی از گرایش‌ها مانند مدیریت اطلاعات، مدیریت کتابخانه‌های دیجیتالی و پزشکی در برنامه آموزشی ایران و دانشگاه شفیلد مشترک هستند و بقیه گرایش‌ها متفاوت.

الف. برنامه درسی دانشگاه شفیلد^۱

پرسش اول: برنامه درسی دوره کارشناسی ارشد رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی انگلیس چه میزان با مدل ویلسون مطابقت دارد؟

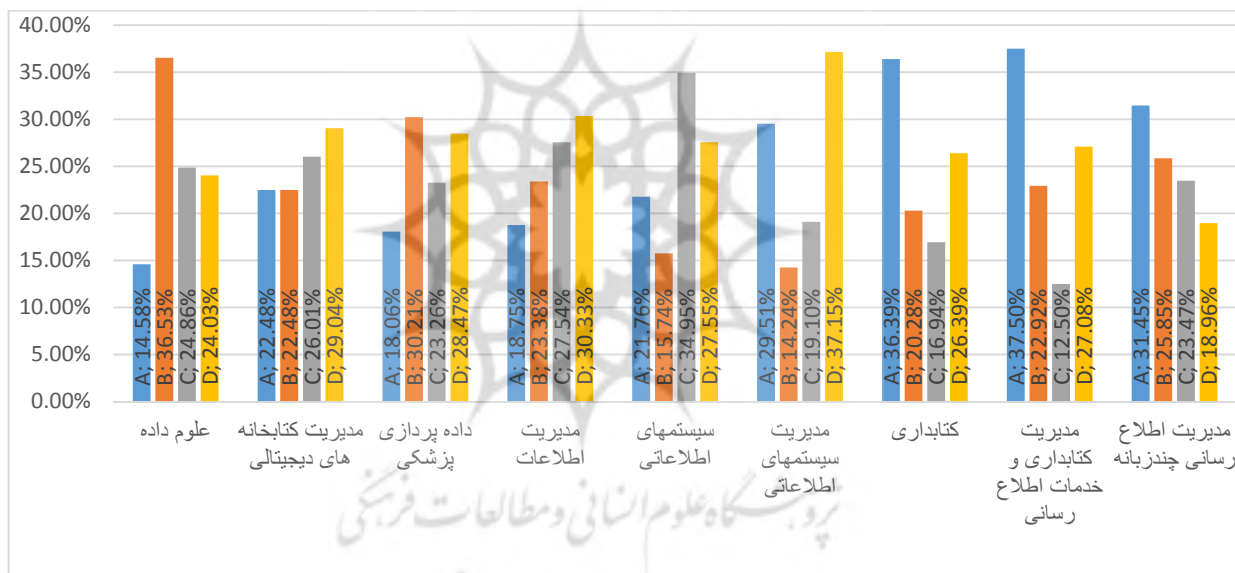
دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد رشته کتابداری در دانشگاه شفیلد مؤظفند ۱۸۰ واحد درسی بگذرانند، که بخشی از آن اجباری و بخش دیگر اختیاری است. در جدول ۳ میزان آموزش حوزه‌های اساسی مدل ویلسون در گرایش‌های مختلف علم اطلاعات و دانش‌شناسی در دانشگاه شفیلد آمده است.

بیشترین میزان آموزش حوزه افراد (مؤلفه A) در برنامه درسی گرایش مدیریت کتابداری و خدمات اطلاع‌رسانی

^۱ <http://www.sheffield.ac.uk>

جدول ۳. میزان آموزش مؤلفه‌های ویلسون در نه گرایش علم اطلاعات و دانش‌شناسی در دانشگاه شفیلد

| میزان آموزش افراد | علوم داده | مدیریت کتابخانه‌های دیجیتال | مدیریت سیستم‌های اطلاعاتی | مدیریت اطلاعات | مدیریت سیستم‌های اطلاعاتی | کتابداری | مدیریت کتابداری و خدمات اطلاع‌رسانی | مدیریت اطلاع‌رسانی چندرسانه‌ای |
|-------------------|-----------|-----------------------------|---------------------------|----------------|---------------------------|----------|-------------------------------------|--------------------------------|
| ٪۱۴/۵۸ | ٪۲۲/۴۸ | ٪۱۸/۰۶ | ٪۲۱/۷۶ | ٪۲۹/۵۱ | ٪۲۶/۳۹ | ٪۳۷/۳۹ | ٪۳۷/۵۰ | ٪۳۱/۴۵ |
| ٪۳۶/۵۳ | ٪۲۲/۴۸ | ٪۳۰/۲۱ | ٪۲۳/۳۸ | ٪۱۵/۷۴ | ٪۲۰/۲۸ | ٪۲۲/۴۸ | ٪۲۲/۹۲ | ٪۲۵/۸۵ |
| ٪۲۴/۸۶ | ٪۲۶/۰۱ | ٪۲۳/۲۶ | ٪۲۷/۵۴ | ٪۳۴/۹۵ | ٪۱۹/۱۰ | ٪۱۶/۹۴ | ٪۱۲/۵۰ | ٪۲۳/۴۷ |
| ٪۲۴/۰۳ | ٪۲۹/۰۴ | ٪۲۸/۴۷ | ٪۳۰/۳۳ | ٪۲۷/۵۵ | ٪۳۷/۱۵ | ٪۲۶/۳۹ | ٪۲۷/۰۸ | ٪۱۸/۹۶ |
| ٪۱۰۰ | ٪۱۰۰ | ٪۱۰۰ | ٪۱۰۰ | ٪۱۰۰ | ٪۱۰۰ | ٪۱۰۰ | ٪۱۰۰ | ٪۱۰۰ |



نمودار ۱. نسبت آموزش مؤلفه‌های ویلسون در نه گرایش‌های علم اطلاعات و دانش‌شناسی در دانشگاه شفیلد

آن معناست که میزان آموزش مؤلفه‌های مختلف به هم نزدیکتر است و دارای تعادل بیشتری است. و بیشترین پراکندگی در برنامه درسی گرایش مدیریت کتابداری و خدمات اطلاع‌رسانی مشاهده می‌شود.

همان‌طور که در نمودار ۱ مشاهده می‌شود، در دانشگاه شفیلد در برنامه درسی هر نه گرایش به چهار حوزه اساسی مدل ویلسون پرداخته شده است و میزان آموزش مؤلفه‌های مختلف (افراد، محتوای اطلاعاتی، نظام‌های اطلاع‌رسانی و سازمان‌ها) به تناسب گرایش تغییر کرده است. همچنین در نمودار ۱ آمده است، کمترین پراکندگی حوزه‌های اساسی مدل ویلسون در برنامه درسی گرایش مدیریت کتابخانه‌های دیجیتال وجود دارد. این به

جدول ۴. میزان آموزش حوزه‌های اساسی مدل ویلسون در علم اطلاعات و دانش‌شناسی در دانشگاه شفیلد

| میزان آموزش کل حوزه‌ها | میزان آموزش حوزه سازمانها | میزان آموزش حوزه نظام‌های اطلاع‌رسانی | میزان آموزش حوزه محتوای اطلاعات | میزان آموزش حوزه افراد | فراوانی واحدها |
|------------------------|---------------------------|---------------------------------------|---------------------------------|------------------------|----------------|
| ۱۲۴۶/۶۲ | ۳۴۶/۲۱ | ۲۹۰/۴۵ | ۲۹۳/۷۱ | ۳۱۶/۲۵ | |
| %۱۰۰ | %۲۷/۷۷ | %۲۳/۳۰ | %۲۳/۵۶ | %۲۵/۳۷ | درصد آموزش |

در این پژوهش در دانشگاه شفیلد انگلیس، میزان آموزش حوزه‌های اساسی مدل ویلسون در مجموع گرایش‌های رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی به طور کلی مورد بررسی قرار گرفت و نتایج آن در جدول ۴ منعکس شده است. در برنامه درسی این رشته بیشترین حوزه آموزش به سازمانها با سهم %۲۷.۷۷ و کمترین آن به نظام‌های اطلاع‌رسانی با سهم %۲۳.۳۰ اختصاص یافته است. این نسبت‌ها در نمودار دایره‌ای ۲ به وضوح قابل رؤیت است.

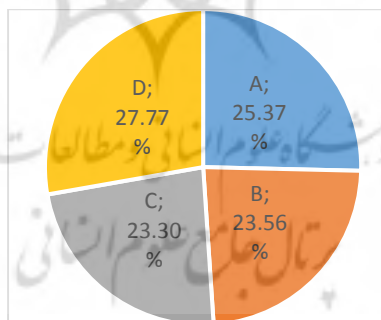
در این پژوهش در دانشگاه شفیلد انگلیس، میزان آموزش حوزه‌های اساسی مدل ویلسون در مجموع گرایش‌های رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی به طور کلی مورد بررسی قرار گرفت و نتایج آن در جدول ۴ منعکس شده است. در برنامه درسی این

جدول ۵. درصد خطای نسبی میزان آموزش حوزه‌های اساسی نسبت به مدل ویلسون، علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه شفیلد

| میانگین | میزان آموزش حوزه سازمانها | میزان آموزش حوزه نظام‌های اطلاع‌رسانی | میزان آموزش حوزه محتوای اطلاعات | میزان آموزش حوزه افراد | درصد خطای نسبی نسبت به مدل ویلسون |
|---------|---------------------------|---------------------------------------|---------------------------------|------------------------|-----------------------------------|
| %۶/۱۰ | %۱۱/۰۸ | %۶/۰۸ | %۵/۷۶ | %۱/۴۸ | |

در رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شفیلد انگلیس نسبت به مدل آرمانی ویلسون %۶.۱۰ است. این عدد نشان دهنده میزان عدم تطابق این برنامه با مدل ویلسون است.

درصد خطای نسبی میزان آموزش حوزه‌های اساسی مدل ویلسون نسبت به مدل آرمانی آن محاسبه شده و در جدول ۵ مشاهده می‌شود. که به طور کلی درصد خطای نسبی برنامه درسی



نمودار ۲. میزان آموزش حوزه‌های اساسی مدل ویلسون در علم اطلاعات و دانش‌شناسی در دانشگاه شفیلد انگلیس

در پاسخ به پرسش اول می‌توان یافته‌ها را چنین جمع‌بندی نمود: دوره کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شفیلد به عنوان نماینده کشور انگلیس در این پژوهش، دارای نه گرایش است. دانشجویان ملزم به گذراندن ۱۸۰ واحد درسی می‌باشند که به طور میانگین %۷۷/۹۷ آن دروس اجباری و %۲۲/۰۳ آن از دروس اختیاری است. با توجه به مدل ویلسون، برنامه درسی این دانشگاه در دوره ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی، به طور میانگین نسبت آموزش حوزه افراد %۲۵/۳۷، حوزه محتوای اطلاعات %۲۳/۵۶، حوزه نظام‌های اطلاع‌رسانی %۲۳/۳۰ و حوزه سازمانها %۲۷/۷۷ است. میزان تطابق این برنامه

در پاسخ به پرسش اول می‌توان یافته‌ها را چنین جمع‌بندی نمود: دوره کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شفیلد به عنوان نماینده کشور انگلیس در این پژوهش، دارای نه گرایش است. دانشجویان ملزم به گذراندن ۱۸۰ واحد درسی می‌باشند که به طور میانگین %۷۷/۹۷ آن دروس اجباری و

درسی با مدل ویلسون ۹۳/۹٪ است.

ب. برنامه درسی ایران

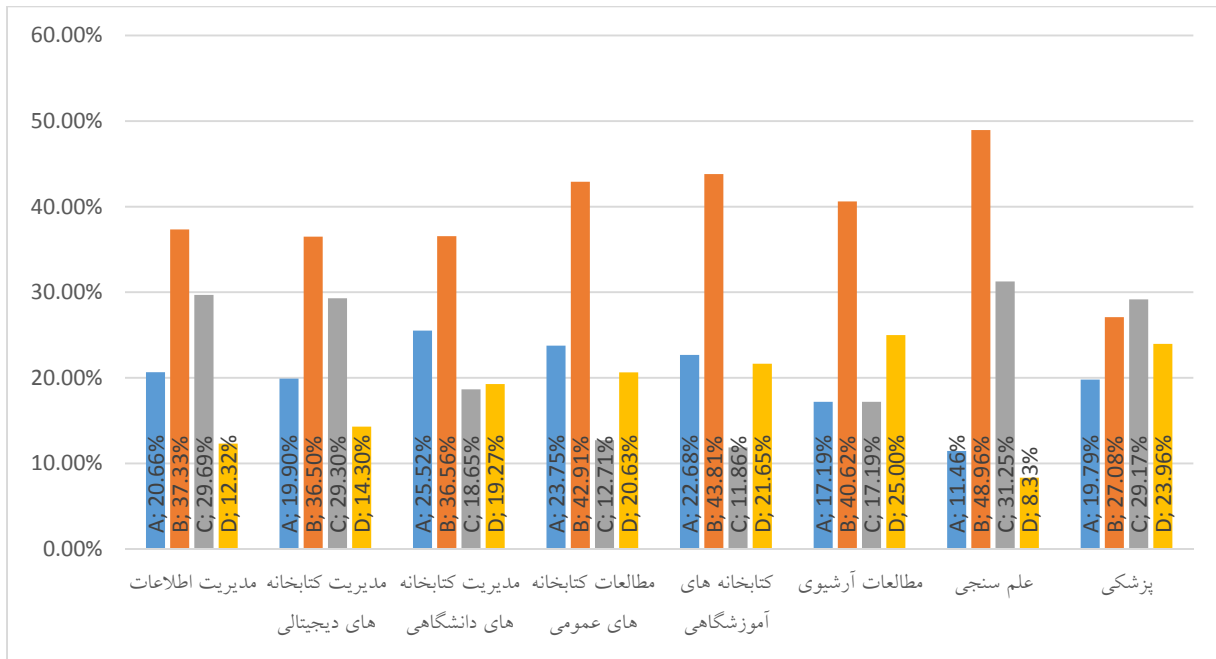
- پرسش دوم: برنامه درسی دوره کارشناسی ارشد رشته علم اطلاعات و دانش شناسی ایران چه میزان با مدل ویلسون مطابقت دارد؟
در دانشگاه‌های ایران هشت گرایش در مقطع ارشد رشته علم

جدول ۶. میزان آموزش مؤلفه‌های ویلسون در هشت گرایش علم اطلاعات و دانش شناسی در ایران

| میزان آموزش مؤلفه‌های ویلسون در هشت گرایش علم اطلاعات و دانش شناسی در ایران | مدیریت اطلاعات | مدیریت کتابخانه‌های دیجیتال | مدیریت کتابخانه‌های دانشگاهی | مطالعات کتابخانه‌های عمومی | کتابخانه‌های آموزشگاهی | مطالعات آرشیوی | علم سنجی | پزشکی |
|---|----------------|-----------------------------|------------------------------|----------------------------|------------------------|----------------|----------|--------|
| میزان آموزش حوزه افراد | ۲۰/۶۶٪ | ۱۹/۹۰٪ | ۲۵/۵۲٪ | ۲۳/۷۵٪ | ۲۲/۶۸٪ | ۱۷/۱۹٪ | ۱۱/۴۶٪ | ۱۹/۷۹٪ |
| میزان آموزش حوزه محتوای اطلاعات | ۳۷/۳۳٪ | ۳۶/۵۰٪ | ۳۶/۵۶٪ | ۴۲/۹۱٪ | ۴۳/۸۱٪ | ۴۰/۶۲٪ | ۴۸/۹۶٪ | ۲۷/۰۸٪ |
| میزان آموزش حوزه نظام‌های اطلاع رسانی | ۲۹/۶۹٪ | ۲۹/۳۰٪ | ۱۸/۶۵٪ | ۱۲/۷۱٪ | ۱۱/۸۶٪ | ۱۷/۱۹٪ | ۳۱/۲۵٪ | ۲۹/۱۷٪ |
| میزان آموزش حوزه سازمانها | ۱۲/۳۲٪ | ۱۴/۳۰٪ | ۱۹/۲۷٪ | ۲۰/۶۳٪ | ۲۱/۶۵٪ | ۲۵٪ | ۸/۳۳٪ | ۲۳/۹۶٪ |
| میزان آموزش کل حوزه‌ها | ۱۰۰٪ | ۱۰۰٪ | ۱۰۰٪ | ۱۰۰٪ | ۱۰۰٪ | ۱۰۰٪ | ۱۰۰٪ | ۱۰۰٪ |

آموزش آن در گرایش مدیریت کتابداری و خدمات اطلاع رسانی گنجانده شده است. که این میزان‌ها به ترتیب ۳۴.۹۵٪ و ۱۲.۵۰٪ است. بیشترین میزان آموزش حوزه سازمان‌ها (مؤلفه D) در برنامه درسی گرایش علم سنجی و کمترین میزان آموزش آن در گرایش کتابخانه‌های آموزشگاهی گنجانده شده است. که این میزان‌ها به ترتیب ۳۱.۲۵٪ و ۱۱.۸۶٪ است. در نمودار ۳ می‌توان نسبت آموزش حوزه‌های اساسی مدل ویلسون در گرایش‌های مختلف علم اطلاعات و دانش شناسی در ایران را مشاهده کرد.

بیشترین میزان آموزش حوزه افراد (مؤلفه A) در برنامه درسی گرایش مدیریت کتابخانه‌های دانشگاهی و کمترین میزان آموزش آن در گرایش علم سنجی گنجانده شده است. که این میزانها به ترتیب ۲۵.۵۲٪ و ۱۱.۴۶٪ است. بیشترین میزان آموزش حوزه محتوای اطلاعاتی (مؤلفه B) در برنامه درسی گرایش علم سنجی و کمترین میزان آموزش آن در گرایش پزشکی گنجانده شده است. که این میزان‌ها به ترتیب ۴۸.۹۶٪ و ۱۹.۷۹٪ است. بیشترین میزان آموزش حوزه نظام‌های اطلاع رسانی (مؤلفه C) در برنامه درسی گرایش سیستم‌های اطلاعاتی و کمترین میزان



نمودار ۳. نسبت آموزش مؤلفه‌های ویلسون در گرایشهای مختلف علم اطلاعات و دانش شناسی در ایران

آمده است، کمترین پراکندگی حوزه‌های اساسی مدل ویلسون در برنامه درسی گرایش پزشکی وجود دارد. این به آن معناست که میزان آموزش مؤلفه‌های مختلف به هم نزدیکتر است و دارای تعادل بیشتری است. بیشترین پراکندگی در برنامه درسی گرایش علم سنجی مشاهده می‌شود.

همان طور که در نمودار ۳ مشاهده می‌شود، در ایران در برنامه درسی هر هشت گرایش به چهار حوزه اساسی مدل ویلسون پرداخته شده است و میزان آموزش مؤلفه‌های مختلف (افراد، محتوای اطلاعاتی، نظام‌های اطلاع رسانی و سازمان‌ها) به تناسب گرایش تغییر کرده است. همان گونه که در نمودار ۳

جدول ۷. میزان آموزش حوزه‌های اساسی مدل ویلسون در علم اطلاعات و دانش شناسی در ایران

| میزان آموزش کل حوزه‌ها | میزان آموزش حوزه سازمانها | میزان آموزش حوزه نظامهای اطلاع رسانی | میزان آموزش حوزه محتوای اطلاعات | میزان آموزش حوزه افراد | |
|------------------------|---------------------------|--------------------------------------|---------------------------------|------------------------|----------------|
| ۱۵/۴۷ | ۲۸۰/۸۶ | ۳۴۷/۸ | ۶۰۷/۲۷ | ۳۱۱/۰۷ | فراوانی واحدها |
| %۱۰۰ | %۱۸/۱۶ | %۲۲/۴۸ | %۳۹/۲۵ | %۲۰/۱۱ | درصد آموزش |

حوزه آموزش به محتوای اطلاعاتی با سهم ۳۹/۲۵٪ و کمترین آن به سازمانها با سهم ۱۸/۱۶٪ اختصاص یافته است. این نسبت‌ها در نمودار دایره‌ای ۴ به وضوح قابل رؤیت است.

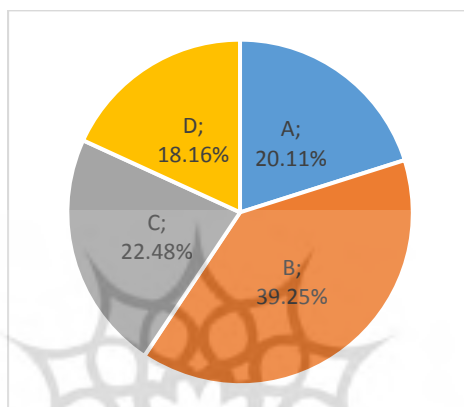
در این پژوهش در ایران، میزان آموزش حوزه‌های اساسی مدل ویلسون در مجموع گرایش‌های رشته علم اطلاعات و دانش شناسی به طور کلی مورد بررسی قرار گرفت و نتایج آن در جدول ۷ منعکس شده است. در برنامه درسی این رشته بیشترین

جدول ۸ درصد خطای نسبی میزان آموزش حوزه‌های اساسی نسبت به مدل ویلسون، علم اطلاعات و دانش‌شناسی، ایران

| میانگین | میزان آموزش حوزه سازمانها | میزان آموزش حوزه نظامهای اطلاع رسانی | میزان آموزش حوزه محتوای اطلاعات | میزان آموزش حوزه افراد | درصد خطای نسبی نسبت به مدل ویلسون |
|---------|---------------------------|--------------------------------------|---------------------------------|------------------------|-----------------------------------|
| ٪۲۸/۵ | ٪۲۷/۳۶ | ٪۱۰/۰۸ | ٪۵۷ | ٪۱۹/۵۶ | |

رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی برنامه درسی ایران نسبت به مدل آرمانی ویلسون ٪۲۸.۵ است. این عدد نشان دهنده میزان عدم تطابق این برنامه با مدل ویلسون است.

درصد خطای نسبی میزان آموزش حوزه‌های اساسی مدل ویلسون نسبت به مدل آرمانی آن محاسبه شده و در جدول ۸ مشاهده می‌شود. به طور کلی درصد خطای نسبی برنامه درسی



نمودار ۴. میزان آموزش حوزه‌های اساسی مدل ویلسون در علم اطلاعات و دانش‌شناسی در ایران

مطالعات انجام شده در برنامه‌های درسی دوره کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی نشان می‌دهد که دانشگاه‌های ایران ملزم به اجرای برنامه درسی واحدی برای رشته مذکور می‌باشند که توسط وزارت علوم، تحقیقات و فناوری ارائه می‌شود، همچنین گرایش پزشکی که برنامه درسی ارائه شده توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی را ارائه می‌دهد. در حالی که در دانشگاه انگلیس برنامه‌های درسی هر دانشگاه به صورت مستقل توسط همان دانشگاه پیشنهاد و پس از تأیید انجمن‌ها و سازمان‌های ذی ربط تدوین می‌شود. بنابراین برنامه درسی در دانشگاه‌ها متفاوت است.

در برنامه آموزشی ایران این رشته دارای هشت گرایش، در دانشگاه شفیلد انگلیس نه گرایش است. این دو برنامه درسی در سه گرایش مدیریت اطلاعات، مدیریت کتابخانه‌های دیجیتال و پزشکی با یک دیگر مشترک می‌باشند. لیست این گرایش‌ها در جدول ۱ آمده است.

در پاسخ به پرسش دوم می‌توان یافته‌ها را چنین جمع بندی نمود، دوره کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه‌های ایران، دارای هشت گرایش است. دانشجویان ملزم به گذراندن ۳۲ واحد درسی می‌باشند که به طور میانگین ۸۷/۵۸٪ آن دروس اجباری و ۱۲/۴۲٪ آن از دروس اختیاری است. با توجه به مدل ویلسون، برنامه درسی این دانشگاه در دوره ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی، به طور میانگین نسبت آموزش حوزه افراد ۲۰/۱۱٪، حوزه محتوای اطلاعات ۳۹/۲۵٪، حوزه نظام‌های اطلاع رسانی ۲۲/۴۸٪ و حوزه سازمان‌ها ۱۸/۱۶٪ است. نسبت آموزش این حوزه‌ها در گرایش‌های مختلف به تفکیک در فصل ۴ آمده است. میزان تطابق این برنامه درسی با مدل ویلسون ۷۱/۵٪ است.

• پرسش سوم: تفاوت‌ها و شباهت‌های برنامه درسی دوره کارشناسی ارشد رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی در ایران با انگلیس، بر اساس مدل ویلسون چیست؟

شفیلد انگلیس ۲۲.۰۳٪ و در برنامه آموزشی ایران ۱۲.۴۲٪ است. براساس مطالعات انجام شده میزان آموزش حوزه‌های اساسی افراد (A)، نظام‌های اطلاع‌رسانی (C) و سازمان‌ها (D) در برنامه درسی دانشگاه شفیلد بیش از برنامه آموزشی ایران است. و میزان آموزش حوزه اساسی محتوای اطلاعات (B) در برنامه درسی ایران بیش از دانشگاه شفیلد است. نسبت این مقادیر در جدول ۹ آمده است.

دانشجویان دوره کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی در ایران ملزم به گذراندن ۳۲ واحد درسی و در دانشگاه شفیلد انگلیس ۱۸۰ واحد می‌باشند. بخشی از این دروس به صورت اجباری و بخش دیگر به صورت اختیاری ارائه می‌شود. هرچه میزان دروس اختیاری بیشتر باشد نشان از انعطاف بیشتر رشته و توجه بیشتر به علاقمندی دانشجویان در آن برنامه آموزشی دارد. به طور میانگین میزان واحدهای اختیاری دانشگاه

جدول ۹. جدول تطبیقی میزان آموزش حوزه‌های اصلی مدل ویلسون در علم اطلاعات و دانش‌شناسی در برنامه آموزشی ایران و دانشگاه شفیلد

| دانشگاه‌های ایران | | انگلیس (دانشگاه شفیلد) | | |
|-------------------|---------|------------------------|---------|---------------------------------------|
| درصد | فراوانی | درصد | فراوانی | |
| ۲۰/۱۱٪ | ۳۱۱/۰۷ | ۲۵/۳۷٪ | ۳۱۶/۲۵ | میزان آموزش حوزه افراد |
| ۳۹/۲۵٪ | ۶۰۷/۲۷ | ۲۳/۵۶٪ | ۲۹۳/۷۱ | میزان آموزش حوزه محتوای اطلاعات |
| ۲۲/۴۸٪ | ۳۴۷/۸ | ۲۳/۳۰٪ | ۲۹۰/۴۵ | میزان آموزش حوزه نظام‌های اطلاع‌رسانی |
| ۱۸/۱۶٪ | ۲۸۰/۸۶ | ۲۷/۸۷٪ | ۳۴۶/۲۱ | میزان آموزش حوزه سازمان‌ها |
| ۱۰۰٪ | ۱۵۴۷ | ۱۰۰٪ | ۱۲۴۶/۶۲ | میزان آموزش کل حوزه‌ها |

درسی دوره کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی در دانشگاه‌های ایران با مدل ویلسون ۷۱/۵٪ می‌باشد. لازمه بالا بردن میزان این انطباق، برقراری توازن بیشتر در آموزش حوزه‌های اصلی مدل ویلسون در برنامه درسی دوره ارشد رشته مذکور است. همان‌گونه که مشاهده شد بیشترین مبحث آموزشی حوزه "محتوای اطلاعات" است، که برای افزایش انطباق با مدل ویلسون لازم است میزان آموزش آن تا ۳۶/۳۱٪ کاهش یابد. همچنین میزان آموزش حوزه "افراد" را تا ۲۴/۳۲٪، حوزه "نظام‌های اطلاع‌رسانی" را تا ۱۱/۲۱٪ و حوزه "سازمان‌ها" را تا ۳۷/۶۷٪ افزایش داد. طبق نتایج به دست آمده از پژوهش حاضر، دانشگاه شفیلد انگلیس با مقدار کمی ۹۳.۹٪ میزان تطابق بالاتری را با مدل ویلسون داراست. به همین جهت برای اصلاح محتوا و سرفصل دروس برنامه درسی ایران می‌توان از برنامه درسی این دانشگاه به عنوان الگو استفاده کرد و مباحث لازم را به محتوای دروس ایران افزود و مباحث غیرضروری را از سرفصل دروس

به طور کلی برنامه درسی دانشگاه شفیلد انگلیس با مدل ویلسون ۹۳.۹٪ تطابق دارد و برنامه درسی ایران ۷۱.۵٪ این بدان معناست که در برنامه آموزشی علم اطلاعات و دانش‌شناسی دوره ارشد دانشگاه شفیلد توازن و تعادل بیشتری در میزان آموزش حوزه‌های اساسی مدل ویلسون برقرار است.

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به نتایج حاصل از تحلیل محتوای سرفصل ۳۰۲ درس در ۱۷ گرایش مقطع کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی در برنامه‌های درسی منتخب کشورهای انگلیس و ایران و انطباق آن با مدل ویلسون و همچنین مطالعات انجام شده در این حوزه نتایج زیر حاصل شد. از آنجایی که دیدگاه نهائی این پژوهش بهبود برنامه درسی این رشته در ایران است، لذا تحلیل‌ها و راهکارهای ارائه شده بر مبنای نقاط ضعف و قوت برنامه درسی این کشور مطرح می‌گردد. یافته‌ها نشان داد میزان انطباق برنامه

ملاحظه‌ای بین محتوای آموزشی ایران و کشورهای توسعه یافته همچون انگلیس و آمریکا نشان داده شد، در صورتی که در پژوهش داریوش علیمحمدی (۱۳۹۰) برنامه درسی ایران و امریکای شمالی را نزدیک به هم یافته است. بروک استاو (۲۰۱۱) همچون پژوهش حاضر راهکارهایی را برای بهبود و طراحی برنامه آموزشی کتابداری پیشنهاد کرده است. جنی برونستین (۲۰۰۷) نیز جهت گیری برنامه درسی در دنیا را به سمت کاربران و افراد می‌داند، این در حالیست که طبق پژوهش حاضر جهت گیری برنامه آموزشی ایران به سمت حوزه محتواست، و در برنامه درسی انگلیس جهت گیری به حوزه خاصی مشاهده نمی‌شود.

تشکر و قدردانی

زحمات اساتید محترم، جناب آقای دکتر تاجداران و سرکار خانم دکتر اباذری در این پژوهش را قدر می‌شناسم و سپاس می‌گویم تمام عزیزانی که مرا در انجام این پژوهش یاری نمودند.

منابع

بهمن آبادی، ع.ر. (۱۳۸۱). مبانی، تاریخچه و فلسفه علم کتابداری. تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران.

حری، ع؛ نشاط، ن. (۱۳۹۳). در محضر استاد: گفتارهای از دکتر حری. تهران: نشر کتابدار.

رادفر، ا.ح. (۱۳۹۲). جستاری پیرامون نقش اساتید علم اطلاعات و دانش‌شناسی در تقویت انگاره‌های حرفه‌ای دانشجویان. تهران: منتشران اندیشه.

علیمحمدی، د. (مهر ۱۳۹۰). برنامه درسی دکترای کتابداری و اطلاع‌رسانی: مطالعه تطبیقی ایران و امریکای شمالی. کتاب ماه کلیات، ۱۴ (۱۰)، ۶۴-۷۱.

فدائی عراقی، غ.ر. (۱۳۹۲). از کتابداری و اطلاع‌رسانی تا علم اطلاعات و دانش‌شناسی. تهران: نشر چاپار.

گُرد، س. (۱۳۹۲). گرایش‌های برنامه‌های درسی تخصصی مقاطع تحصیلی مختلف رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی در ایران بر اساس مدل برنامه درسی ویلسون، پایان‌نامه دوره کارشناسی ارشد: دانشگاه پیام نور مشهد.

حذف کرد. شایان ذکر است در فرآیند افزایش و کاهش سرفصل دروس بر اساس الگو باید شرایط فرهنگی، جغرافیایی، مذهبی و امکانات فناوری اطلاعات در ایران را نیز در نظر داشت تا بتوان یک برنامه آموزشی کاربردی برای مقطع کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه‌های ایران طراحی کرد که هم گام با پیشرفت‌های علمی و فناوری در جهان باشد. میزان علاقمندی دانشجویان به مباحث آموزشی تأثیر بسزایی در یادگیری و در پی آن بر عملکرد افراد در محیط کار می‌تواند داشته باشد. در نتیجه عملکرد بهتر کارکنان، سازمان‌های مربوطه در نیل به اهداف خود موفق‌تر خواهند بود و در پیشرفت‌های کشور نقش مؤثرتری ایفا خواهند کرد. لذا برای انجام این مهم می‌توان میزان دروس اختیاری ارائه شده در برنامه‌های درسی ایران را افزایش داد تا رشته مذکور از انعطاف پذیری بالاتری برخوردار بوده و دانشجویان بتوانند بر اساس علاقمندی خود در حوزه‌ها و ابعاد مختلف رشته به تحصیل علم بپردازند.

در پژوهش‌های عباس میرزائی (۱۳۸۳)، داریوش علیمحمدی (۱۳۹۰)، سپیده کرد (۱۳۹۲) و پریمز جازنیک (۲۰۰۵) همانند پژوهش حاضر برای انجام مطالعات از مدل پیشنهادی پرفسور ویلسون استفاده شده است. نتایج پژوهش عباس میرزائی (۱۳۸۳) و پژوهش حاضر حاکی از آن است در برنامه درسی ایران تعادل لازم وجود ندارد، بیشترین پوشش موضوعی به حوزه محتوای اطلاعات تعلق گرفته است، این در حالیست که سپیده کرد (۱۳۹۲) در پژوهش خود، برای برنامه آموزشی ایران، به تفاوت معناداری با مدل ویلسون نرسیده است. یافته‌های پریمز جازنیک (۲۰۰۵) این گونه نشان می‌دهد که کتابداری سنتی در اروپا مانعی برای روزآمد کردن برنامه درسی آنها محسوب نمی‌شود، برخلاف یافته‌های پژوهش حاضر که این امر را مانع از به روزکردن برنامه درسی ایران می‌داند. در جامعه آماری مطالعات تطبیقی پیشینه‌های ذکر شده در مقدمه، پژوهش‌های لیل مرتضایی (۱۳۸۰)، عباس میرزائی (۱۳۸۳) و داریوش علیمحمدی (۱۳۹۰)، برنامه درسی ایران مورد مقایسه با کشورهای دیگر قرار گرفته است. در دو پژوهش اول و پژوهش حاضر تفاوت قابل

Bronstein, J. (2007). Current Trends in Library and Information Studies Curricula Around the World: looking for the User-Centered Approach. *Journal of Information, Communication & Ethics in Society*. 5 (2/3), 59-78.

Buckland, M. (2011). *What kind of science can information science be?*. [Online], available at: <http://people.ischool.berkeley.edu/~buckland/whatsci.pdf>. [23 June 2014].

Hjoland, B. (2000). Library and information science: Practice, Theory, and Philosophical basis. *Information Processing and management*, 36 (3), 501-535.

Juznic, P., Badovinac, B. (2005). Toward library and information science education in the European Union: A comparative analysis of library and information science programmes of study for new members and other applicant countries to the European Union. *New Library World*, 106 (3/4), 173-186.

Markey, K. (2004). Current Educational Trends in the Information and Library Science Curriculum. *Journal of Education for Library and Information Science*. 45 (4), 317-339.

Brook Stowe (2011). Towards establishing a continuum in curriculum integrated library instruction. *Reference Services Review*, 39 (1), 81-97.

Wilson, T. D. (2001). Mapping the Curriculum in Information Studies. *Journal of New Library World*. 102 (11/12), 436-442.

کوچک، آ.؛ سمیرمی زاده، م. (۱۳۸۳). میزان به کارگیری فن آوری نوین اطلاعاتی در برنامه درسی دانشجویان مقاطع کارشناسی و کارشناسی ارشد رشته کتابداری و اطلاع رسانی شهر اهواز. *مجله کتابداری*، ۳۸ (۴۱)، ۱۸۵-۲۱۰.

کیانی خوزستانی، ح. (۱۳۷۶). نظام آموزش کتابداری در دانشگاه‌های ایران، در دو دوره قبل و بعد از انقلاب اسلامی و نکات لازم در اصلاح و بهبود وضعیت موجود. *تحقیقات اطلاع رسانی و کتابخانه‌های عمومی*، ۷ (۲)، ۳۵-۴۹.

محمودی، ع.ر.؛ یارفیروزآبادی، ح. (۱۳۹۱). *جمع آوری و پردازش اطلاعات در روابط عمومی*. تهران: ساکو.

مرتضایی، ل. (۱۳۷۹). بررسی تطبیقی تحصیلات تکمیلی علوم کتابداری و اطلاع رسانی در انگلستان، آمریکا، هند و ایران، *علوم اطلاع رسانی. پردازش و مدیریت اطلاعات*، ۱۵ (۳) و ۴، ۱-۶.

مرتضایی، ل. (۱۳۸۰). *تحصیلات تکمیلی علوم کتابداری و اطلاع رسانی در ایران و چند کشور جهان، بررسی تطبیقی*. تهران: مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران.

مرتضایی، ل. (۱۳۸۳). *طراحی برنامه درسی کارشناسی ارشد علوم کتابداری و اطلاع رسانی*. تهران: مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران.

میرزایی، ع. (۱۳۸۳). *بررسی برنامه درسی رشته کتابداری و اطلاع رسانی مقطع کارشناسی ارشد ایران و چند کشور منتخب بر اساس مدل ویلسون*. پایان نامه دوره کارشناسی ارشد: دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایران.

A Comparative Study on Master Degree's Curriculum of Information Science and Epistemology in Iran and England, Based on Wilson Model

Yasaman Esnaashari^{1*} | Zahra Abazari² | Mansour Tajdaran³

1. Master of Islamic Azad University, North Tehran Branch. y_esnaashari@yahoo.com
2. Associate Professor, Islamic Azad University, North Tehran Branch abazari391@yahoo.com
3. Assistant Professor, Al-Zahra University tajdaranmansour@yahoo.com

Abstract:

Objective: The purpose of this research is to evaluate and improve the new Masters curriculum of Library and Information Science in Iran, through comparing with England's curriculum, based on Wilson model.

Methods: This is an applied research. The research has an analytical comparative method. It is done in two stages, first the content of the courses are analyzed, then compare this analysis results with each other. Data are collected through documentary research.

Results: The Wilson proposal model has 4 areas of education; people, information content, information systems and organizations. Findings indicate that Sheffield University curriculum (as the representative of England) respectively covers these subjects as follows: 25.37%, 23.56%, 23.30%, 27.77%. And the Iran's: 20.11%, 39.25%, 22.48% and 18.16%.

Conclusion: Results show that the curriculum of Sheffield university of England is more compatible with Wilson Model with the rate of 93.9%. And the Iran's curriculum rate is 71.5%. To improve this compatibility for Iran curriculum, it is better to increase the areas of people, information systems and organizations, and decrease the area of information content. This made the curriculum more balanced. To achieve this, England curriculum can be used as a pattern after localization.

Keywords: Curriculum, Information Science and Epistemology, Library and Information Sciences, Wilson Model.